

نامر بالستدگی

شماره هشتم • آبان ۱۳۹۶
نشریه داخلی دانشگاه فرهنگیان

● موضوع این شماره: آموزش پژوهی

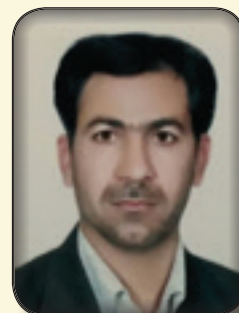
● نشریه تخصصی مدیریت بالندگی حرفه ای منابع انسانی

در این شماره می خوانید:

۱۲ _____ رسالت معلمان آموزش است یا پژوهش ؟	۱ _____ مصاحبه با دکتر اقبال قاسمی پور
۱۵ _____ معرفی چند کتاب و نشریه	_____ معلمان و پژوهش درباره تدریس : از مهارت تا
۱۸ _____ رویداد ها و کنفرانس ها	۵ _____ روایت _____
	_____ درس پژوهی و رویکردی برای توسعه حرفه ای
	۹ _____ مدرسان _____

سخن سردبیر

محمد جاودانی

دکترای برنامه ریزی درسی
عضو هیات علمی دانشگاه
فرهنگیان
پردیس شهید باهنر فارس

مصاحبه با دکتر اقبال قاسمی پویا

نقش و جایگاه پژوهش در عمل در توسعه حرفه ای معلمان و دانشجو- معلمان پیشرفت پر شتاب هزاره ی سوم هم چنان که در عرصه های گوناگون علمی و فنی، دگرگونی های شگرفی به وجود آورده است، تحول در نگاه به آموزش و پرورش را نیز بیش از هر زمان دیگر ضروری ساخته است. امروز دیگر نمی توان با نگاه های کهنه و ایستا به صدها پرسش و مسئله ی مردم و فراگیران در باره

و گستره ی آن از رحم مادر تا سازمان های یادگیری ادامه می یابد. همه، از آن جمله معلمان، در شرایط و لحظه های متفاوت هم یاد می گیرند و هم یاد می دهند. در کلاس درس همه از یک دیگر می آموزند. چگونه یاد گرفتن و از چه راهی یاد گرفتن مهم

کلاس درس و مدرسه پاسخ های خردمندانه داد. امروز دیگر معلمان حاکم و فراگیران محکوم نیستند. بلکه معلم، رهبر و تسهیل کننده است و فراگیر دارای حق پرسش و یادگیری است. یادگیری اساس زندگی اجتماعی است

در تمام نظام های آموزش و پرورش دنیا به ویژه کشورهای پیشرفته، معلم رکن است و به تبع آن تربیت معلم و توسعه مهارت های حرفه ای معلمان از اهمیت و جایگاه خاصی برخوردار است. کشورهای صاحب آموزش و پرورش متریقی همواره برنامه های جدی و کارآمدی در قالب دوره های

مصاحبه با دکتر اقبال قاسمی پویا

تعداد پژوهش گران کشورهای پیش رفته ومقدار بودجه ای که به پژوهش اختصاص می دهند با وضعیت کشورهای در حال رشد یا توسعه نیافته در این مورد هاخود گواه روشنی بر این واقعیت است. وقتی سخن از پژوهش به میان می آید ذهن ها بیش تر به سوی آن نوع فعالیت فکری کشیده می شود که در دانشگاه ها یا موسسه های پژوهشی مرسوم است. این شیوه های پژوهش که بیش تر کمی و مبتنی بر دیدگاه های پوزیتیویستی است به پژوهش های آکادمیک مشهورند. بسیاری از کتاب های روش تحقیق در علوم تربیتی و علوم اجتماعی بر این مبنا نوشته شده اند. دانشجویان رشته های تعلیم و تربیت و دوره های تربیت معلم نیز بیش تر با این روش های تحقیق آشنا می شوند و تحقیق را همان چیزی می دانند که در این مراکز آموزشی به آنان می آموزند. چنین دیدگاهی مورد انتقاد بسیاری قرار گرفته و برای ایجاد تغییر و تحول در محیط کار، رویکرد پژوهش در عمل مورد توجه قرار گرفته است. پیدایش این رویکرد از جهتی نتیجه ی نقد پژوهش های دانشگاهی و روش شناسی آن ها بوده است. برخی از این خرده گیری ها به این شرح اند:

به انسان نباید به صورت یک شیء نگریست. پژوهش های پوزیتیویستی و کمی همه چیز را با عدد و رقم می سنجد. روش پژوهش، کتاب آشپزی نیست. پژوهش های تربیتی مرسوم دانشگاهی تلاش می کنند برای قانونمند و تعمیم پذیر ساختن یافته های پژوهشی به الگوهای تربیتی تعمیم پذیر دست یابند. منتقدان این رویکرد براین وضع خرده گرفته،

تر از چه چیزی یاد گرفتن است. در چنین شرایطی یادگیری به صورت سنتی و کهن جای خود را به شیوه های نو یادگیری می دهد که مستلزم داشتن تخصص از سوی تسهیل کنندگان یادگیری است که در راس آن معلم قرار دارد؛ معلمی که لازم است دارای شایستگی های حرفه ای باشد. از نمونه این شایستگی ها، مهارت داشتن در پژوهش و حل مسئله است که در سطور دیگر به ویژگی های آن می پردازیم. همه کارها از نمونه حرفه معلمی کاری است تخصصی. پس نه به هر کسی می توان معلم گفت و نه هر معلمی می تواند همه چیزدان باشد. امروز معلمی حرفه ای است با ویژگی های خاص و هر کسی را نمی توان معلم نامید.

**نه هر که چهره برافروخت دل
بری داند**

**نه هر که آینه سازد سکندری داند
هزار نکته ی باریک تر از مو این**

جاست

نه هر که سر بتراشد قلندری داند

امروز علم و شیوه های تولید آن یک قدرت است. هم چنین است تکنولوژی ها که ارتباط مستقیم با علم و پیشرفت دارند. تغییر تحول در علم و تکنولوژی سبب افزایش ثروت صاحبان آن می شود. چنین وضعیتی بی گمان نظامی از آموزش و پرورش می طلبد که پژوهش محور باشد. مقایسه ی

کوتاه مدت و بلند مدت برای تربیت معلم و توسعه حرفه ای معلمان دارند. در اکثر کشورها تا سال های اخیر برنامه های توسعه حرفه ای معلمان به طور سنتی عمدتاً مبتنی بر برگزاری دوره ها، کارگاه های آموزشی، سمینارها و همایش ها و برنامه هایی از این نوع بود. این در حالی است که امروزه تحت تاثیر درک و شناخت بیشتر از فرآیند های یاددهی یادگیری و عمل معلم در کلاس، به نظر می رسد الگوها و مدل های سنتی و معمول تربیت و توسعه حرفه ای معلم پاسخ گوی مواجهه موثر معلمان با شرایط زنده و پویا و بعضاً غیر قابل پیش بینی کلاس درس نیست. چرا که فرآیند یاددهی- یادگیری وابسته به فرد، زمان، مکان و موقعیت است و قواعد یک شکل و نا وابسته به موقعیت را بر نمی تابد. در نتیجه یک تغییر پارادایم از تربیت معلم تکنیکال و فن آموخته به سمت معلم فکور و اندیشه ورز رخ نموده است.

بر این اساس الگوهای سنتی و معمول تربیت و توسعه حرفه ای معلمان در حال سپردن جای خود به الگوهای نوین تربیت و توسعه حرفه ای معلم است. در پارادایم جدید، توسعه حرفه ای معلم محدود به شرکت در برنامه های آموزش حضوری و یا حتی مجازی و غیر حضوری که مستلزم تدارکات خاصی می باشد و بعضاً اجرای برنامه ها را با تنگناها و محدودیت های مالی، زمانی، انسانی و مکانی و از این قبیل مواجه می سازد، نیست؛ بلکه تاکید و تمرکز بر توسعه حرفه ای و توانمند سازی مستمر معلم به مدد باز اندیشی،

RESEARCH

مصاحبه با دکتر اقبال قاسمی پویا

تربیتی در زمینه برنامه های کلان آموزشی و برنامه ریزی و ارزش یابی و غیره به دست آوردهای بزرگی دست یافته اند که بسیار ارزش مندند. در این بحث کارآمدی یافته های این پژوهش ها در سر کلاس و مدرسه و مفید بودن آن ها با در نظر گرفتن وضعیت معلمان مورد نقد قرار گرفته است. در پی این نقد ها بی گمان این پرسش پیش می آید که چه باید کرد. یکی از پاسخ هایی که به این پرسش داده شده است این است که معلم خود باید پژوهش گر کلاس درس و مدرسه خود باشد. چنین معلمانی در ایران معلمان پژوهنده نام گرفته اند. پس می پرسیم معلم پژوهنده / معلم پژوهش گر کیست؟ منظور از معلم پژوهش گر کسی است که به امر آموزش مشغول است و می خواهد در فرایند آموزش و یادگیری به صورت فردی یا همراه دیگر همکاران به پژوهش بپردازد تا آموزش را اثربخش سازد. منظور از اثربخشی، رسیدن به هدف هایی است که برای بالنده ساختن دانش آموزان و رشد همه جانبه ی آنان در نظر گرفته شده است. حل مسائل کلاس درس و بهسازی آموزش و یادگیری، هدف معلمان پژوهش گر است. معلم پژوهش گر تلاش می کند از طریق پژوهش در کلاس درس و بهره جستن از انواع روش های آموزش و مناسب با یک یک دانش آموزان شرایطی فراهم سازد تا دانش آموزان به شکوفایی استعدادهای خود دست یابند. معلم پژوهش گر تلاش می کند روابط موجود در کلاس درس را دارای معنی و ارزش سازد. بدین منظور تلاش می کند با بهره گیری از انواع روش ها، گفت و شنود میان خود و دانش آموزان و دانش آموز با دانش آموز را فراهم آورد تا هر دو به سخنان هم دیگر معنی داده و واکنش های ویژه نشان دهند. واکنش هایی که در بیش تر مورد هایش بینی نشده اند. معلم پژوهش گر از پیش ایجاد رفتاری خاص در دانش آموزان رادر نظر ندارد بلکه تلاش می کند به یاری جست و جوی راه های گوناگون و نو، در فرایند آموزش و یادگیری تحول ایجاد کند و بهسازی و حل مسائل موجود در کلاس درس را محقق

مدعی شده اند که تفکر و عمل مبتنی بر الگو و خطی اندیشیدن، مخالف آزادی عمل و ابتکار و خلاقیت است. این گروه بر این باور تاکید می نهند که آزادی حرفه

ای معلم سبب شکوفایی و بالندگی معلم و فراگیر می شود. موضوع پژوهش های دانشگاهی چون بیشتر بر آمده از سفارش های موسسه ها یا خواسته های افراد خاصی است، از این روی برای همه معلمان در هر شرایطی قابل درک و مورد استفاده نیستند. **هدف از پژوهش های تربیتی همیشه توصیف وضعیت موجود نیست. بیش تر پژوهش های دانشگاهی به منظور توصیف وضعیت موجود و یافتن رابطه هاست. در صورتی که هدف از پژوهش در کلاس درس و مدرسه ایجاد تغییر در وضعیت موجود است نه توصیف آن. هدف از پژوهش های تربیتی تنها تولید دانش نیست، بلکه در درجه نخست ایجاد تغییر در رفتارها و برنامه هاست. پژوهش های تربیتی مرسوم فاقد روش تحقیق ویژه ی خود هستند. پژوهش های تربیتی مرسوم دانشگاهی روش تحقیق خود را یا از علوم اجتماعی گرفته اند یا از روان شناسی. مخالفان پژوهش های تربیتی مرسوم دانشگاهی معتقدند به دلایل گوناگون که به برخی از آن ها اشاره شد، یافته های پژوهش های دانشگاهی در سطح نظر باقی می ماند و به مرحله کاربست نمی رسند. این امر سبب جدایی مطالب نظری و عمل تربیتی می شود. آیا به پژوهش های دانشگاهی نیازی نیست؟ پاسخ این پرسش منفی است. پژوهش های دانشگاهی در عرصه های گوناگون**

باز طراحی، بازمهندسی و باز اجرایی هرآنچه که عمل آموزش و تدریس معلم و یادگیری دانش آموز را در کلاس رقم می زند از سوی خود معلم و همکاران وی می باشد.

در الگوهای نوین توسعه ی حرفه ای معلمان، آموزش پژوهی که شامل راهبرد هایی همچون درس پژوهی، کنش پژوهی (اقدام پژوهی) و روایت پژوهی می باشد، اهمیت و جایگاه ویژه ای به خود گرفته است. جنبش تفکر در واکاوی تدریس و تلاش برای بهبود مستمر آن و به عبارت دیگر آموزش پژوهی امروزه از مرزهای کشورهای پیشرو در این عرصه فراتر رفته و تبدیل به پدیده ای جهانی و بین المللی شده و از دغدغه های مربیان، معلمان و سایر متولیان امر تعلیم و تربیت در سرتاسر جهان از جمله ایران گردیده است. لازم به ذکر است که در بین راهبردهای آموزش پژوهی آنچه بیشتر در کانون توجه و تمرکز قرار گرفته؛ درس پژوهی (تدریس پژوهی) و اقدام پژوهی (کنش پژوهی) است. می توان گفت تدریس پژوهی یک رویکرد جدید برای رشد و توسعه ی حرفه ای مستمر معلمان و بهبود روش های تدریس است که به معلم در هنر تدریس یاری می رساند. درس پژوهی معلم را به بازاندیشی در عمل آموزش و تدریس از طراحی، تا اجرا و ارزشیابی وادار می کند. درس پژوهی امروزه در رویکردهای یادگیری معلم جا باز کرده است؛ به طوری که دارای بیشترین تاثیر و بالاترین ظرفیت برای شکل گیری آموزش و تدریس اثربخش است.

برعکس برنامه های توسعه

سازد. مفهوم ضمنی چنین تفکری این است که معلمان را آماده و تشویق کنیم تا به مسائل تربیتی و کلاس درس بیرون از الگوهای روانی- آماری نگاه نکنند. یعنی پژوهش را در محدوده ی روان شناسی و آمار خلاصه نکنند. تأکید بر عمل و بهسازی و اثربخشی و تغییر و تحول بیش از تفسیر برای معلمان پژوهنده اهمیت دارد. اگر معلم پژوهنده رخ دادی را تفسیر می کند. هدفش رسیدن به عمل کارساز و بهبود بخش است نه بحث و تحلیل و ارتقای دانش نظری و مجرد. معلم پژوهش گر می کوشد براساس کنجکاوی و ذهنیت خود، ومسائلی که با آن ها رو به رو می شود، درباره آموزش و یادگیری در کلاس های درس، پرسش های پژوهشی مطرح کند. این پرسش ها برخاسته از نیازهای کلاس درس و نیازهای دانش آموزان و نشأت گرفته از هدف بهسازی و حل مسائل آموزشی و یادگیری در کلاس های درس است. در این دیدگاه، پژوهندگی عنصر جدایی ناپذیر از شغل معلمی است. همان گونه که معلمان باید از روش های تدریس و اصول آموزش و یادگیری و دیگر دانش ها و مهارت های لازم برای شغل معلمی آگاه باشند، ضرورت دارد از روش های پژوهش مناسب برای پژوهندگی در کلاس های درس و جریان آموزش و یادگیری نیز آگاه شوند و خود را به مهارت های لازم در این مورد مجهز سازند. معلم پژوهش گر، کارگزار یا خدمت گزار آموزشی صرف نیست، او اندیشه ورزی است که با بهره جستن از یافته های علمی جهان پیرامون خود، می کوشد این دانش ها را با توجه به شرایط ویژه ی کلاس و مدرسه ی خود به کار گیرد. معلم پژوهش گر بر مبنای

ی حرفه ای یکتا و خاص برای همه، درس پژوهی این امکان را به معلمان می دهد که نیازهای مهم خودشان را روی میز قرار دهند. آنها پاسخ ها را از یکدیگر، از متخصصان بیرونی و از پژوهش های انجام شده و از مطالعه ی دقیق دانش آموزان طی دروسی که دانش جمعی معلمان را شکل می دهد، جستجو می کنند. نتیجه این کار، شکل گیری یک دیدگاه مشترک از آموزش خوب خواهد بود. درس پژوهی ابزاری برای بهبود یاددهی و یادگیری از طریق دانش حرفه ای مشترک است. درس پژوهی، بازنمایی عمل برای تولید دانش حرفه ای و بهبود مستمر آموزش و غنی سازی یادگیری در مدرسه را فراهم می سازد.

اقدام پژوهی نیز همانند درس پژوهی، راهبرد دیگری از آموزش پژوهی است. گرچه این دو راهبرد اهداف و وجوه نسبتاً مشترکی دارند، اما اقدام پژوهی از این جهت با درس پژوهی متفاوت است که درس پژوهی الزاماً محدود به تدریس پژوهی و متمرکز بر بازنمایشی و واکاوی فرایند تدریس در کلاس درس است که توسط معلم و به کمک همکارانش قابل انجام است. در حالی که اقدام پژوهی الزاماً متمرکز بر فرایند آموزش و تدریس در کلاس درس نیست؛ بلکه در هر زمینه و حرفه ای می تواند توسط افراد مختلف انجام شود و به بهبود نظامند و روشمند اقدام و عمل کمک نماید. از طرف دیگر، درس پژوهی کار تیمی و مشارکتی است که بین چند معلم با مساله ای مشترک شکل می

مصاحبه با دکتر اقبال قاسمی پویا

از این روی، پژوهش و نقادی مداوم از سوی معلمان سبب بهبود مهارت‌ها و توانایی‌های آنان می‌شود و آموزش را همواره با روش‌های غنی‌تر پیش می‌برد. ضرورت دارد برنامه‌های درسی همراه و به موازات تحولات داخل و بیرون از کلاس و مدرسه متحول و نو گردد. این تغییر و تحول در درجه‌ی نخست لازم است به دست کارکنان آموزشی در مدارس صورت گیرد. اگر پذیرفته باشیم که نخست پژوهش، سپس برنامه‌ریزی، اول پژوهش بعد آموزش و یا به سخن نیکوتر پژوهش همراه آموزش، در این صورت پژوهندگانی صالح‌تر از معلمان در میان نخواهند بود. امروز همه‌ی مشاغل، رو به حرفه‌ای و تخصصی شدن می‌روند. معلمی نیز افزون بر هنر بودن، مستلزم مهارت داشتن در حرفه‌ی خود است. اگر پذیرفته باشیم که مدرسه باید کانون تحولات تربیتی باشد، این کانون بدون بهره‌مند شدن از پژوهش میدانی در خود مدرسه و کلاس‌های درس آن، نمی‌تواند مبنای تحول باشد. توفیق برنامه‌های صادر شده از مرکز مستلزم سازگار شدن آن با وضعیت ویژه‌ی محیط‌های آموزشی در سراسر کشور است. با توجه به این که این محیط‌های آموزشی ماهیت و وضعیت یکسانی ندارند، در نتیجه نیاز به تعدیل و تفسیر و هم‌ساز کردن در محیط‌های مدرسه همیشه وجود خواهد داشت. پژوهندگی، معلمان را به آزادی و استقلال رای رهنمون می‌شود. وقتی معلم دست به

برای علم، جای خود را به علم برای عمل می‌دهد. در فرایند چنین کاری هم معلم به عنوان یک فرد حرفه‌ای رشد و بالنده می‌شود و هم دانش‌آموزان پیوسته مهارت‌ها و دانش‌هایی کسب کرده و رشد می‌کنند. در بحث از موضوع معلم پژوهنده و پژوهش در کلاس درس و مدرسه، این پرسش همواره مطرح است که پژوهندگی معلم چه ضرورتی دارد و چه تأثیری می‌تواند در آموزش و یادگیری داشته باشد؟ آیا ماهیت پژوهش معلمان با یافته‌های پژوهشی مبتنی بر کلاس‌های درس و توسط معلم ارزش علمی نیز دارد؟ آیا این یافته‌ها به اندازه‌ی یافته‌های دانشگاهی ارزش دارند؟ اعتبار و روایی این پژوهش‌ها به آن اندازه هست که بتوان به اعتبار این پژوهش‌ها برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری کرد؟ یافته‌های معلمان پژوهش‌گر بیش‌تر در چه عرصه‌هایی می‌تواند باشد؟ طرفداران پژوهش‌های کلاسی و پژوهش‌گری معلمان در پاسخ به پرسش‌های بالا و نشان دادن اهمیت و ضرورت این رویکرد استدلال کرده‌اند که: داور و بازیگر اصلی در رهبری آموزشی و فرایند یاددهی و یادگیری، معلم است. معلمان هستند که در نهایت باید دست به عمل آموزشی بزنند و بالندگی دانش‌آموزان را فراهم سازند. پس میزان آگاهی و توانایی‌های آنان چه از نظر محتوای آموزش و چه از نظر روش و اصول بسیار مهم است.

گیرد و به نتیجه می‌رسد، اما اقدام پژوهی الزاماً کار تیمی و گروهی نیست و به صورت انفرادی نیز قابل انجام و بهره‌برداری است.

در اینجا با توجه به موضوع و هدف این نشریه باید اضافه نمود که به تبع اهمیت تربیت و توسعه‌ی حرفه‌ای معلم، توسعه حرفه‌ای مستمر معلمان معلمان یا همان اساتید دانشگاه فرهنگیان از اهمیت و طراز بالاتری برخوردار است. اساتید دانشگاه فرهنگیان فراتر از هر معلم یا استاد دیگری باید بخواهند، بدانند و بتوانند فرایند پیچیده، پویا و هزار لایه‌ی آموزش و به عبارتی فرایند یاددهی و یادگیری را کالبد شکافی و رمز گشایی نمایند. این یک واقعیت است که جنس و ماهیت یاددهی- یادگیری در دانشگاه فرهنگیان با سایر مراکز آموزشی اعم از عمومی و عالی متفاوت است. در دانشگاه فرهنگیان دانشجو معلم باید یاد بگیرد که یاد دهد و این امر، دلالت‌ها و شرایط خاص و ویژه‌ای را بر عمل یاددهی و آموزش استاد و فعالیت و عمل یادگیری دانشجو حاکم و مترتب می‌سازد. این تمایزات و شرایط ویژه نشان از آن دارد که در دانشگاه فرهنگیان نه تنها همانند سایر دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی استاد باید متخصص و صاحب نظر در قلمرو پژوهش‌های معمول و قلمرو محتوایی و دیسیپلینی باشد، بلکه استاد دانشگاه فرهنگیان متمایز از سایر اساتید دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی باید متخصص و صاحب نظر در قلمرو دانش آموزش محتوا که

مصاحبه با دکتر اقبال قاسمی پویا

بالا رفتن پایگاه اجتماعی معلمان و تقویت عزت نفس در آنان و مطرح شدن در جوامع علمی، امنیت شغلی آنان را افزایش می دهد. وقتی معلمان از طریق بالا بردن معلومات و آگاهی های خود شایستگی و شأن خود را ارتقا دادند، افراد ضعیف موجود در بدنه ی آموزش و پرورش در انزوا قرار می گیرند و به طور طبیعی یا خود را اصلاح می کنند، یا از گردونه ی علمی و پژوهشی حاکم بر آموزش و پرورش بیرون می شوند. گزینش و ورود به جامعه ی معلمان تغییر می کند و افراد توانمند و آگاه بیش تری وارد این دستگاه می شوند. چنین معلمی بی گمان در برنامه های دستگاه آموزش و پرورش مشارکت فعال می کند. هم خود را بالنده می کند هم دانش آموزان و همکاران و والدین را. چرا که پژوهش در عمل فعالیتی است مشارکتی و کیفی و غیر رسمی و تا حدود زیادی عاطفی و ارزش مدار. ارزش های معلمان پژوهنده مبنای توسعه ای دارند. توسعه حرفه ای خود معلم و سبب رشد و بالنده شدن دانش آموزان و دیگر مولفه های موثر در پیشرفت برنامه های کلاس های درس مدرسه. با این توضیح بی تردید مسئولیت مراکز تربیت معلم دوچندان می شود. این مراکز و در حال حاضر دانشگاه فرهنگیان می توانند در مجهز کردن دانشجو معلمان به مهارت های پژوهشی نقش مهمی ایفا کنند. آشنا کردن دانشجو معلمان با مطالب نظری پژوهش در عمل و انجام پژوهش در عمل به صورت کارورزی و جز این ها می تواند از نمونه این مهارت ها و آموزش ها باشد. اگر پذیرفته باشیم که سنگ بنای حرفه معلمی در این مراکز نهاده می شود تلاش برای آگاه سازی و تقویت مهارت پژوهشی دانشجو- معلمان، یکی از وظایف و تکالیف برنامه ریزان و مسوولان و استادان دانشگاه فرهنگیان خواهد بود. چپستی و چگونگی این کار بحث جداگانه ای می طلبد که امید در آینده به این مهم پرداخته شود.

عمدتاً برآمده از آموزش پژوهی است باشد. از این جاست که برنامه های توسعه ی حرفه ای اساتید دانشگاه فرهنگیان باید ضمن توجه به توسعه دانش و مهارت اساتید در حوزه پژوهش های معمول و دانش محتوا به آموزش پژوهی با هدف توسعه مستمر در دستیابی به دانش آموزش محتوا باشد.

در دانشگاه فرهنگیان باید هویت استادی استاد در آموزشگری و تسلط بر دانش آموزش تعیین یابد و از این جهت استاد دانشگاه فرهنگیان باید در حوزه دانش آموزش محتوا مرجعیت داشته باشد. البته این تمایز به مثابه تقابل آموزش و پژوهش در دانشگاه فرهنگیان نیست؛ بلکه به معنای فراهم نمودن زمینه حضور جدی پژوهش در قلمرو آموزش و باز گشایی جبهه دوم و عرصه قدرتمندتری از پژوهش و تولید معنا و معرفت در عرصه آموزش یا همان آموزش پژوهی در پیش روی استادان دانشگاه فرهنگیان برای بهبود مستمر دانش آموزش اساتید و دانشجو معلمان و در نهایت کیفیت بخشی به مدیریت فرآیندهای یاددهی یادگیری و آموزش کیفی محتوا در نظام تعلیم و تربیت کشور شود.

پژوهش زد، خود را از قیودات القا شده از سوی دیگران رها می سازد. آن ها از صورت کارگزار صرف بودن و مطیع اوامر بالادستی ها شدن بیرون می شوند و خود، به عنوان داور حرفه ای آموزش، آزادانه و اندیشه مندانه تصمیم گرفته و عمل می کنند. با پژوهش گر شدن معلمان فاصله ی نظر و عمل که همواره مورد انتقاد اکثر صاحب نظران و دست اندرکاران است از میان می رود. پژوهنده شدن معلمان سبب رشد پرسشگری در محیط مدرسه و کلاس می شود. اگر آموزش مبتنی بر پژوهش باشد، به ناچار سراسر بافت مدرسه بر مبنای پرسش ها و پاسخ ها شکل می گیرد. در نتیجه ضمن بالنده شدن خود معلمان، دانش آموزان نیز روحیه ی پژوهشگری و پرسشگری پیدا می کنند. به یاری پژوهش کلاسی است که مفهوم نظارت بر خود و خودآموزی و خودسازی تحقق پیدا می کند. پژوهنده شدن معلمان سبب توسعه اجتماعی آنان می شود. به این معنا که معلمان با پژوهش و کسب آگاهی و ارزش علمی و داوری

بر مبنای آن ها، پایگاه اجتماعی خود را بالا می برند. مردم به معلم به چشم افراد آگاه و صاحب اندیشه نگاه می کنند. در نتیجه، نگرش ها نسبت به موقعیت اجتماعی معلمان تغییر می کند. معلمان از حاشیه نشینی جامعه ی علمی به مرکز و بافت اصلی آن وارد می شوند و شأن پیدا می کنند. وقتی معلم توانست به یاری آگاهی های پژوهشی، برنامه های درسی را نقد کند و به داوری حرفه ای دست بزند، در رده ی اندیشه گران جامعه درمی آید و پایگاه اجتماعی اش افزایش می یابد.

معلمان و پژوهش درباره تدریس: از مهارت تا روایت

ژیلا حیدری نقدعلی

دکترای برنامه ریزی درسی

کارشناس مسئول نظارت، ارزیابی و تضمین کیفیت دانشگاه فرهنگیان فارس

در تربیت حرفه ای معلمان «عقلانیت علمی» یا دانش دقیق حرفه ای بر مبنای عقلانیت تکنیکی ارزش فراوانی داشت که دانش عملی از آن بهره چندانی نمی برد.

دو گانه حاکم بر عقلانیت فنی شامل تولید نظریه در دانشگاه ها و مراکز پژوهشی توسط پژوهشگران و کاربرد یافته های آنها توسط معلمان و دست اندرکاران در مدرسه و کلاس درس بوده و هست. حقیقت آن است که جدایی میان نظریه- عمل بر فهم دانش معلمی سیطره داشته است؛ گودسون (گودسون، ۱۹۹۰) برای اشاره به شکاف بین نظریه و عمل اصطلاح «توافق و قرار شیطانی»^۵ را به کار می برد (به نقل از کرایگ و راس، ۲۰۰۸). شاید وی بدین گونه می خواهد به ناصواب بودن راه برتری نظریه بر عمل در تربیت حرفه ای معلمان، تربیت معلم و پژوهش در زمینه تدریس و تربیت معلمان تاکید کند.

پیامد مهم جدایی نظریه عمل، عدم توانایی متخصصان تعلیم و تربیت در برقراری ارتباط لازم با مسائل تعلیم و تربیت، سیاستگذاران و عامه مردم بود.

در اوائل دهه ۷۰ تغییر شگرف در حوزه پژوهش درباره معلمان پدید آمد و به جای پژوهش های تجربی و رفتاری درباره مفاهیم یادگیری و تدریس، بفرهنگ، موقعیت^۶ روابط، مشارکت و مداخله در پژوهشهای تربیتی تاکید می شد. این تغییر دیدگاه ناشی از آگاهی روزافزون پژوهشگران از محدودیت دانش آنها درباره تفکر معلمان بود. علاوه بر این برخی پژوهشگران، در باره سودمندی مطالعه رفتار معلمان، تردیدهایی کردند. بدینگونه، چرخش از راهبردهای رفتاری به تاکید بر تجارب خود معلمان، صلاحیت ها و شایستگی ها و فهم معلمان، راه را برای روشهای تفسیری و کیفی باز کرد (برگم و دیگران، ۱۹۹۷).

۲-۲-۲ تفکر معلمی و معلم در زمینه^۷

در دهه ۱۹۷۰ بر نگرش معلمان درباره کار و شرایط کاریشان تاکید شد که در راستای اجتماعی کردن و فرهنگی شدن

در سال های اخیر برنامه درسی تربیت معلم کشور مورد بازنگری قرار گرفته و تغییر و تحولاتی در آن پدید آمده است. از جمله مهمترین این تغییرات توجه به برنامه هایی چون اقدام پژوهی، درس پژوهی، کنش پژوهی، روایت پژوهی و به تازگی آموزش پژوهی است که مولفه اساسی مشترک در همه آنها توجه به دانش عملی و تجربی معلمان است. اما آنچه در این زمینه مورد غفلت قرار گرفته است توجه به پیش زمینه ها و بسترهایی است که موجبات الزام به تغییر و ضرورت توجه به دانش عملی و تجربی معلمان را فراهم آورده است. هدف از این نوشتار مروری اجمالی بر این پیش زمینه ها و اشاره به ضرورت ایجاد تغییرات جدید در برنامه درسی تربیت معلم کشور است.

پژوهش درباره تدریس و معلمان از دیدگاه ها و زوایای مختلفی انجام می گیرد و در آن بر اجزاء متفاوت تدریس و کار زندگی معلمان تاکید می شود (زایختر^۱، ۱۹۹۳؛ ریچاردسون^۲، ۲۰۰۱)

۱) مهارت، رفتار و نگرش معلمان

پیش از دهه ۱۹۷۰ میلادی، پژوهشگران تربیتی علاقه مند به معلمان و تدریس، بر رفتار و مهارت معلمان تاکید می کردند. این پژوهش ها تحت تاثیر پارادایم مسلط اثبات گرایی و برگرفته از روان شناسی تجربی در پژوهش های تربیتی و تربیت معلم در دهه ۱۹۳۰ بود (هرمن^۳، ۱۹۹۵ به نقل از سراید، ۲۰۰۷). تاثیر پارادایم اثبات گرایی بر پژوهش های تربیتی در طول دهه اول بعد از جنگ جهانی دوم نیز ادامه یافت. اواخر دهه ۱۹۵۰ و اوائل دهه ۱۹۶۰، پژوهشگران تربیتی به طور نمونه ویژگیهای فردی معلمان و روشهای تدریس را با شاخص های کارآمدی تدریس در دامنه بزرگی از مطالعات کمی مقایسه می کردند. نکته مهم و مورد تاکید دیگر در این دوره از پژوهش ها، پیش بینی موفقیت معلمان بود (کانلی و کلندینین، ۱۹۹۹). در این دوره اعتقاد راسخ به توانایی پژوهش در پیش بینی و اشاره به روابط تصادفی و مشروط در تدریس وجود داشت.

در واقع، پژوهش های اولیه درباره تدریس بیشتر برای پژوهشگران مفید بود و نه معلمانی که در جستجوی فهم عمل خویش بودند. مطالعات همبستگی، رابطه نسبتاً کمی بین رفتارهای عمومی تدریس و نمرات آزمونهای چندگزینه ای پیشرفت تحصیلی را نشان می دادند و غالباً نسخه های تجویزی پیشین را در قالب گزاره هایی چون «معلمان باید ...» (دارلینگ-همند^۴، ۱۹۹۶) توصیه می کردند. به عبارت دیگر

۱. Zeichner

۲. Richardson

۳. Herman

۴. Darling-Hammond

۵. "a devil's bargain"

۶. context

۷. Teacher Thinking and the Teacher in

معلمان و پژوهش درباره تدریس: از مهارت تا روایت

حرفه ای معلمان، دانش معلمان (کلندینین و کانلی، ۱۹۹۹؛ السون و کرایگ^{۱۷}، ۲۰۰۵ به نقل از سراید، ۲۰۰۷)، حرفه معلمی (پامسون^{۱۸}، ۲۰۰۴ به نقل از سراید، ۲۰۰۷) و تدریس موضوعی (دراک، اسپیلن و هوفرد-آکلز^{۱۹}، ۲۰۰۱ به نقل از سراید، ۲۰۰۷) به کار گرفته شده است که اقدام پژوهی، درس پژوهی، روایت پژوهی و ... نیز نمونه ای از این رویکردهاست. استفاده از این رویکردها باعث می شود تا معلمان دانش زمینه ای را کسب کنند. دانشی که آنها را با یافته های پژوهش های درون نگرانه در تدریس آشنا کند و موجب استفاده بیشتر معلمان و افزایش تلاش آنها شود. در همین راستا بیشتر پژوهش های معاصر درباره تدریس دانش مهارتی^{۲۰}، دانش عملی^{۲۱}، دانش عملی شخصی^{۲۲} و دانش محتوای تربیتی^{۲۳} را در بر می گیرد (فنسטר ماکر^{۲۴}، ۱۹۹۴). همه این انواع دانش به دانش معلم در عمل اشاره دارند که فراتر از همه این ها و تجربی و ضمنی است (اروت^{۲۵}، ۱۹۸۵).

تربیت حرفه ای معلمان در هر عصر متفاوت است و ملاک های امروزی تربیت حرفه ای معلمان در مقایسه با گذشته تغییر کرده است. امروزه در تربیت حرفه ای، فرد حرفه ای کسی است که از طریق کاربرد دانش معیار در موقعیت های خاص، مسائل را حل و مشکل گشایی کند. از این رو، به نظر شون^{۲۶} برنامه های تربیت حرفه ای را باید به سمتی سوق داد که محصول آن تربیت کارگزاران عمل گرا و فکور یا کارگزاران حرفه ای باشد؛ کسانی که تفکر در حین عمل را همچون هنجاری حرفه ای پذیرفته باشند. ویژگی اساسی الگوی تربیت حرفه ای شون، فراهم آوردن فرصت خلق و افزایش دانش حرفه ای است، به صورتی که معلمان تنها اکتفا به کاربرد دانش و معرفت دیگران نکنند (مهر محمدی، ۱۳۷۹). معلمان می توانند با روایت تجربه های خویش هم به تحقیق و پژوهش درباره عمل تدریس خویش بپردازند، هم دانش شخصی عملی، و یافته های خود را از این طریق با دیگران به اشتراک بگذارند.

السون (۱۹۹۵)، در حوزه کاربرد روایی در برنامه درسی تربیت

معلمان در مدارس بود (برگم و دیگران، ۱۹۹۷). علایق پژوهشگران نسبت به فهم و ادراکات معلم از تدریس و یادگیری خود افزایش یافت و در اواخر دهه ۸۰ با سنتی که «تفکر معلمان» نام گرفت به اوج خود رسید. در این سنت کانون توجه بر این نکته بود که چگونه تفکرات و تأملات معلمان بر اعمال و اقدامات آنها تأثیر می گذارد (زایخنر، ۱۹۹۳). همچنین بر موضوعاتی چون تأملات معلم، عمل معلم و دانش معلم تأکید گردید. این افزایش توجه و علاقه باعث شد تا پژوهشهای گسترده و متنوعی درباره کلاس درس معلم و در زمینه تصورات و ادراکات معلمان از شرایط کاری، روابط و زندگی روزمره در مدرسه انجام شود (برگم و دیگران، ۱۹۹۷).

در طول دهه های هشتاد و نود مطالعات متعددی درباره زندگی حرفه ای معلمان و چگونگی تأثیر پذیرفتن آن از اصلاحات آموزشی، روابط با دانش آموزان، موضوع درس و شرایط کاری انجام شد. این مطالعات به این حقیقت اشاره داشتند که تدریس معلمان علاوه بر تفکرات و تأملات آنان به عوامل موقعیتی نیز بستگی دارد. تأکید سنت «تفکر معلمان» بر تجارب زیسته خود معلمان، صلاحیت ها، فهم و ادراکات، روابط و زمینه، پژوهش های مربوط به معلمان را هویت شخصی تر و فردی تر بخشد؛ آغاز حرکتی نو «از معلم به عنوان عمل» به معلم به عنوان شخص^{۲۷} (گودسون^{۲۸}، ۱۹۹۷، ص ۱۴۷). تأکید بر معلم به عنوان «یک شخص»، دال بر اعتقاد پژوهشگران تعلیم و تربیت به روایت معلمان درباره «چیستی معلمی»^{۲۹} بود و منجر به درک بهتر تدریس، تربیت معلم و بهبود وضعیت آن شد (بیدل، گود و گودسون^{۳۰}، ۱۹۹۷). از آن پس، پژوهشگران از روایت های معلمان دستیابی به فهم معلمان، برای فهم تصورات و تجارب تدریس آنها استفاده کردند (گودموندسدوتیر^{۳۱}، ۲۰۰۱).

۳- چرخش روایی^{۳۲} «در پژوهش درباره معلم و تدریس

برونر^{۳۳} (۱۹۸۶) پژوهش روایی را برای مطالعه تأملات و دانش معلم مناسب می داند زیرا «... روایت همچون شیوه ای از اندیشیدن مورد استقبال قرار گرفته است» (برونر ۱۹۸۶ به نقل از گودموندسدوتیر، ۲۰۰۱، ص ۲۲۶).

رویکرد روایی قرابت بسیاری با سنت «تفکر معلمان» دارد. مفروض آن است که معلمان بهتر از همه چستی تدریس را می دانند، از این رو روایت های معلمان می تواند بازگوکننده «دانش تدریس از درون» باشد (الباز - لوییچ^{۳۴}، ۱۹۹۷، ص ۷۷). شرح روایت های معلمان از حرفه معلمی و زندگی روزمره خود به فهم «چیستی تدریس» می انجامد (گودسون، ۱۹۹۷). «چرخش روایی» در پژوهش های تربیتی همزمان بود با چرخش بیشتر به سوی رویکردهای کیفی. در پژوهش های مربوط به معلمان، رویکرد روایی در مطالعات مربوط به رشد

۸. Teacher as practice	۱۹. Drake, Spillane and
۹. Teacher as a person	Hufferd-Ackles
۱۰. Goodson	۲۰. craft knowledge
۱۱. What it is like to be a teacher	۲۱. practical knowledge
۱۲. Biddle, Good and Goodson	۲۲. personal practical knowledge
۱۳. Gudmundsdottir	۲۳. Pedagogical content knowledge
۱۴. The narrative turn	۲۴. Fenstermacher
۱۵. Bruner	۲۵. Eraut
۱۶. Elbaz-Luwisch	۲۶. Schon
۱۷. Olson and Craig	
۱۸. Pomson	

معلمان و پژوهش درباره تدریس: از مهارت تا روایت

Craig, C. J., Ross, V., Conle, C., Richardson, V. (2008). Cultivating the image of teachers as curriculum makers. In The Sage handbook of curriculum and instruction. SAGE Publications Inc..

Darling-Hammond, L. (1996). The right to learn and the advancement of teaching: Research, policy, and practice for democratic education. Educational Researcher, 25(6), 5-17.

Eraut, M. (1985). Knowledge creation and knowledge use in professional contexts. Studies in Higher Education, 10(2), 117-133.

Fenstermacher, G. D. (1994). The knower and the known: The nature of knowledge in research on teaching. Review of research in education, 20, 3-56.

Goodson, I. F. (1997). Representing teachers. Teaching and Teacher Education, 13(1), 111-117.

Gudmundsdottir, S. (2001). Narrative research on school practice. Handbook of research on teaching, 4, 226-240.

Olson, M. R (1995) "Narrative Authority: Implications for teacher education", teaching teacher education, Vol. 11, No., 2, pp. 119-135.

Richardson, Laurel (2000). Writing: A method of inquiry. In Norman K. Denzin Yvonna S. Lincoln Handbook of qualitative research, 2nd ed, Thousand Oaks, Calif. : Sage Publications.

Sørreide, G. E. (2007). Narrative construction of teacher identity (Doctoral dissertation, The University of Bergen).

Zeichner, K. M. (1983). Alternative paradigms of teacher education. Journal of teacher education, 34(3), 3-9.

معلم، بر لزوم بهره گیری از فضای گفتگو در کلاس های درس به منظور گفتن، شنیدن و واکنش نشان دادن نسبت به داستان های خود و دیگران، تأکید دارد. به عقیده او از طریق فراهم کردن چنین فرصت هایی، دانشجویان می توانند دیدگاه ها و تجارب مختلف را بشنوند، و از شیوه های جدید در داستان گویی درباره تجارب خودشان بهره ببرند. از نظر السون تأکید بر برنامه های سنتی و متکی بر حافظه در برنامه های درسی تربیت معلم درست نیست. بنابراین، به جای انتقال دانش صرف به دانشجو معلمان، ارزشیابی از همان آموخته ها و انباشت دانش بدین شکل در دوره پیش از خدمت و یا در کلاس های ضمن خدمت، باید فرصتی را در اختیار دانشجویان قرار داد تا آن ها از طریق نوشتن تجاربشان و پویش روایی، دانش شخصی عملی خود را بهبود بخشند (السون، ۱۹۹۵، به نقل از خبرنامه شماره ۳، انجمن مطالعات برنامه درسی ایران، ۱۳۸۹).

منابع:

مهر محمدی، محمود. (۱۳۷۹). بازاندیشی فرایند یاددهی- یادگیری و تربیت معلم. تهران: انتشارات مدرسه. خبرنامه شماره ۳، ویژه نامه همایش تربیت معلم، گروه برنامه درسی، عمل فکوره، انجمن مطالعات برنامه درسی ایران، زمستان ۱۳۸۹

Bergem, T., Björkqvist, O., Hansén, S. E., Carlgren, I., Hauge, T. E. (1997). Research on teachers and teacher education in Scandinavia: A retrospective review. Scandinavian journal of educational research, 41(3-4), 433-458.

Connelly, F. M., Clandinin, D. J. (1999). Shaping a professional identity: Stories of educational practice. Teachers College Press.

درس پژوهی، رویکردی برای توسعه حرفه ای مدرسان

عبدالخالق فلاحي

دکترای برنامه ریزی درسی

کارشناس نظارت، ارزیابی و تضمین کیفیت دانشگاه فرهنگیان فارس

امروزه سازمان ها
به طور فزاینده

ای به دلیل مسایل و چالش های فرارو مانند تکنولوژی جدید، سرعت توسعه دانش، جهانی سازی، جذب، انگیزش، نگهداری و بهسازی کارکنان دانشگر با چالش مواجه هستند، آموزش منابع انسانی در برانگیختن، بهسازی و نگهداشت منابع انسانی سهم بسزایی دارد (دیویس، ۱۳۷۷).

از آنجا که نظام آموزشی مرکز توسعه اجتماعی و اقتصادی است، تعجب آور نیست که به طور قابل توجهی، طرح های اصلاحات نظام آموزشی مورد توجه قرار گرفته است. تغییرات اقتصادی مبتنی بر دانش، ظهور لیست رتبه بندی بین المللی اثر نظام آموزشی بر افزایش بهره اقتصادی در میان کشورها، سوالاتی است که در مورد ارتباط برنامه درسی، آموزش، و کفایت از نتایج مطرح شده است. در حالی که دسترسی به آموزش مهم است، در حال حاضر بحث عدالت و کیفیت از مباحث مهم ملی و جهانی است (جاستین^{۲۷}، ۲۰۱۶).

مهم ترین وظیفه نظام آموزشی، تربیت انسان می باشد و یکی از مهم ترین مسایل مطرح در نظام آموزشی بهبود یادگیری فراگیران است. توسعه حرفه ای و توانمندسازی مدرسان یکی از موارد مهمی است که ارتباط مستقیم

و تنگاتنگی با یادگیری فراگیران دارد و امروزه نظام های آموزشی در کشورهای مختلف با آن مواجه اند. مسلماً هر اندازه مدرسان در حرفه ای خود توانمندتر باشند، در آموزش و تدریس خود موفق تر بوده و موجبات یادگیری بیشتر فراگیران را مهیا می کنند. توسعه حرفه ای مدرسان عبارت است از "فرایندها و فعالیت های طرح ریزی شده به منظور افزایش دانش، مهارت و نگرش های حرفه ای مدرسان تا این که بتوانند موجب بهبود یادگیری فراگیران شوند" (گاسکی^{۲۸}، ۲۰۰۰). این تعریف دامنه وسیعی برای توسعه حرفه ای مدرسان قائل است، با این حال رویکردهای جدید نسبت به توسعه حرفه ای، طرفدار یادگیری مادام العمر بوده و یادگیری حرفه ای را مداخله ای کوتاه مدت نمی دانند، بلکه توسعه حرفه ای مدرسان را فعالیتی بلندمدت می دانند که دامنه آن، آموزش مدرسان در دانشگاه تا دوره های ضمن خدمت در هنگام اشتغال و مطالعه فردی مدرسان را دربر می گیرد (ریشتر و همکاران^{۲۹}، ۲۰۱۱). بنابراین، سعی نظام آموزشی در جهت بهبود و پیشرفت امر تعلیم و تربیت، باید برآن باشد که تعلیم و تربیت جنبه ای حرفه ای پیدا کند و ویژگی های لازم را به عنوان یک حرفه کسب کند، زیرا در این صورت است که از حیثیت اجتماعی بیشتری برخوردار

خواهد شد. شرط اثربخشی و کارایی کارکنان نظام آموزشی، بخصوص مدرسان، آن است که در کار خود ضمن کسب تخصص حرفه ای، به حرفه معلمی پایبند باشند. حال اگر هدف نهایی توسعه حرفه ای مدرسان، بهبود یادگیری فراگیران و به تبع پیشرفت تحصیلی فراگیران است، لازم است زمینه و بستر این توسعه فراهم آید تا مدرسان در این بستر به توسعه حرفه ای خود اقدام نمایند، زمینه ی بهسازی و توسعه حرفه ای خود را در آینده نیز فراهم نمایند. توسعه حرفه ای مدرسان را می توان از راه های مختلف فراهم آورد، از جمله: تحصیلات دانشگاهی و دوره های بلند مدت، دوره های کوتاه مدت ضمن خدمت، استفاده از راهنمایی و تجربه دیگران، دوره های بازآموزی و مشارکت مدرسان در بهسازی یکدیگر.

بسیاری از برنامه های توسعه حرفه ای به مشارکت مدرسان حداقل در تعدادی از فعالیت های توسعه حرفه ای در هر سال نیاز دارند. از جمله رویکردهای مشارکتی در توسعه حرفه ای مدرسان، درس پژوهی می باشد. در مطالعات مختلف درس پژوهی را رویکردی برای رشد و بهسازی حرفه ای معلمان با مشارکت آنان در کمک به بهسازی یکدیگر دانسته اند.

درس پژوهی به عنوان یکی از مؤثرترین روش های توسعه حرفه ای معلم تلقی می شود که از درون مدارس ژاپنی

۲۷ . Justin

۲۸ .Guskey

۲۹ . Richter, Kunter, Klusmann,

Lüdtke, Baumert

درس پژوهی، رویکردی برای توسعه حرفه ای مدرسان

معلمان می گردد (فلاحی، ۱۳۹۶). مولفه های توسعه حرفه ای معلمان مبتنی بر کاربرد درس پژوهی به طور خلاصه در جدول زیر نشان داده شده است.

نتایج حاصل از ارزیابی توسعه حرفه ای معلمان شرکت کننده در تیم های درس پژوهی نشان داده است که درس پژوهی بر توسعه حرفه ای معلمان شرکت کننده در دوره های درس پژوهی تاثیر مثبت داشته و سطوح شایستگی های سه گانه دانش، نگرش و مهارت معلمان شرکت

می گیرد تا در صورت لزوم موارد مختلف قابل بازبینی مجدد باشد. پس از اجرای اول، تیم درس پژوهی تشکیل جلسه داده و اعضای تیم ضمن بیان نقاط قوت و ضعف طرح تدوین و اجرا شده نظرات اصلاحی خود را بیان نموده و طرح جدیدی برای اجرا تدوین می گردد. طرح جدید دوباره در کلاس اجرا و مورد ارزیابی و باز اندیشی قرار می گیرد (فرایند ارزیابی و بازاندیشی تا زمانی که تمامی اعضای تیم، به رضایت کامل از طرح و نتایج آن برسند ادامه می یابد). پس از این مرحله نتایج و یافته های پژوهش مشارکتی تیم درس پژوهی انتشار می یابد. نتایج حاصل از تحلیل مصاحبه های عمیق نیمه ساختمند و اعتبار یابی یافته ها نشان می دهد فرایند درس پژوهی در ابعاد مختلف (دانش، نگرش و مهارت) موجب توسعه حرفه ای

مطرح و منتشر شده است. در این روش، معلمان با حضور در گروه های کوچک و طرح بحث های اساسی پیرامون تدریس، به روش های بهتری برای کار با فراگیران دست می یابند (سرکارآرانی، ۱۳۹۴: ۴۵). به طور خلاصه در این رویکرد مدرسان طی یک فرایند چند مرحله ای، ضمن مشارکت در طراحی، تدوین، بازبینی و بازنگری طرح درس به صورت مشارکتی، به توسعه حرفه ای خود و همکاران کمک می کنند. در این فرایند، مدرسان ضمن شناسایی مساله و بیان آن با مشارکت یکدیگر، طرحی را برای اجرا در کلاس تدوین نموده، طرح تدوین شده به وسیله یکی از افراد تیم درس پژوهی در کلاس اجرا شده و در حین اجرا، توسط تمامی اعضای تیم مورد بررسی و ارزیابی قرار می گیرد و در حین اجرا از کلاس نیز فیلم برداری نیز صورت

مولفه های توسعه حرفه ای در بعد دانش	مولفه های توسعه حرفه ای در بعد نگرش	مولفه های توسعه حرفه ای در بعد مهارت
آشنایی با روش های تدریس جدید	توسعه نگرش مشارکت جویانه در یادگیری	توسعه مهارت ارزیابی
شناخت چالش های آموزشی در تدریس	توسعه نگرش دانش آموز محوری	بهبود مهارت تدریس
توسعه دانش محتوای درس	افزایش احساس خودکارآمدی حرفه ای	توسعه مهارت پیش بینی تفکر فراگیران
آشنایی یا فرا تحلیل دانش موجود	افزایش ریسک پذیری	بهبود مهارت طرح درس نویسی
آگاهی از دانش موجود	ایجاد باور به تغییر پذیری	بهبود مهارت های ارتباطی
خرد ورزی نظام مند	افزایش انتقاد پذیری	بهبود مهارت مشاهده حرفه ای
توسعه دانش حرفه ای	توسعه فرهنگ مطالعه	بهبود مهارت قضاوت حرفه ای
شناخت تناقض های فنی و تخصصی در حرفه معلمی	افزایش توجه به نیازهای فردی و معنوی فراگیران	ارتقای مهارت پژوهش
آگاهی و شناخت بیشتر از تفکر انتقادی	افزایش احساس تعهد به تدریس	افزایش مهارت کار گروهی
آگاهی از نقاط قوت و ضعف خود و همکاران	افزایش احساس لذت از تدریس	توسعه مهارت همکاری در محیط های چند فرهنگی
آگاهی از میزان تناسب محتوا با نیاز و قابلیت های فراگیران	باور به یادگیری مادام العمر	افزایش مهارت نقادی
افزایش دانش تخصصی	افزایش توجه به اهداف دروس	بهبود مهارت طراحی آموزشی
آشنایی با روش های تدریس جدید	باور به پیوند تئوری و عمل	بهبود مهارت پرسشگری
	توسعه استقلال فردی	بهبود مهارت مدیریت و رهبری کلاس
	افزایش صبر و تحمل	بهبود مهارت تصمیم گیری
	باور به تفکر سیستمی	خلق دانش
	افزایش حس مسئولیت پذیری	آفریننده راهبردهای یاددهی - یادگیری
		تغییر و اصلاح منابع تدریس

درس پژوهی، رویکردی برای توسعه حرفه ای مدرسان

about Teacher Quality Research. In THF Workshop Report 4: Teacher Development: Dimensions Perspectives (pp. 39 41). Singapore: The HEAD Foundation Potoleaa, D. Toma, S. (2015). The Dynamic and Multidimensional Structure of the Teachers Professional Development, Procedia – Social and Behavioral Sciences, 180, pp: 113 118.

Richter, D., Kunter, M., Klusmann, U., Lüdtke, O., Baumert, J. (2011). Professional development across the teaching career: Teachers' uptake of formal and informal learning opportunities. Teaching and Teacher Education, 27(1), 116-126 s11618-006-0165-2

۳۰. Potoleaa Toma

نقش حرفه ای خود کمک نماید.

منابع

دیویس، ایورکی. (۱۳۷۷). مدیریت یادگیری بحثی در تکنولوژی آموزشی. ترجمه داریوش نوروزی و محمدحسین امیرتیموری. چاپ دوم، تهران: نشر راهگشا.

سرکارآرانی، محمد رضا. (۱۳۹۴). درس پژوهی ایده ای جهانی برای بهسازی آموزش و غنی سازی یادگیری. تهران: مرآت

فلاحی، عبدالخالق (۱۳۹۶). بهسازی حرفه ای معلمان مبتنی بر درس پژوهی: یک مطالعه ترکیبی. رساله دکتری برنامه ریزی درسی. دانشگاه شیراز

Guskey, T. R., (2000). Professional development in education: New paradigm and practices. Teachers College Press, New York

Justin . D. Pereira (2016). Beyond a Single A Broad Overview for Thinking

کننده در دوره های درس پژوهی را از میانگین معیار بالاتر برده است. یافته ها نشان می دهد شایستگی غالب کسب شده معلمان شرکت کننده در دوره های توسعه حرفه ای مبتنی بر درس پژوهی، توسعه در ابعاد نگرشی آنان می باشد (فلاحی، ۱۳۹۶). زمانی که نگرش معلمان بهبود یابد موجب ایجاد انگیزه جهت تلاش برای بهبود سایر شایستگی ها خواهد شد. بنا بر نظر پاتولی و توما^{۳۰} (۲۰۱۵) حتی اگر معلمی، به عنوان حرفه ای خدماتی باقی بماند، باز نقش گرا و مهارت گراست و ساختار توسعه حرفه ای آن پویا و چند بعدی است.

بنابراین هر سازمانی نیازمند بهره گیری از رویکردها و ابزارهای مختلف برای توسعه حرفه ای کارکنان خود می باشد و سازمان های آموزشی نیز از این قاعده مستثنی نمی باشند. درس پژوهی به عنوان رویکردی برای توسعه حرفه ای مدرسان، می تواند سهمی در این فرایند داشته و به مدرسان در ایفا

رسالت معلمان آموزش است یا پژوهش؟

علیرضا علیدادی

دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی

عضو هیات علمی دانشگاه فرهنگیان

کیفیت آموزش و پرورش هر کشور به

کیفیت فعالیت و میزان آموزش و مهارت و توانمندی های معلمان در آموزش و پژوهش بستگی دارد. توسعه یک کشور در همه ابعاد آن وابسته به تربیت نسل فعلی است که توسط معلمان آموزش می بینند.

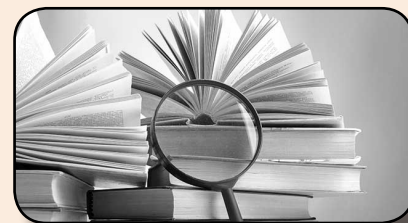
در پاسخ به پرسش فوق باید اذعان نمود که معلم هم وظیفه آموزش و هم پژوهش را دارد. منتهی پژوهشی که نتایج و تاثیرش در آموزش و یادگیری نقش خود را به وضوح نشان دهد به طوری که هم معلم و هم سایر عواملی که به هر طریقی در آموزش و پرورش دخالت دارند بتوانند

فاصله بین نظریه و عمل را کم کرد و به معلم کمک کرد تا بتواند خلاق و پویا در جریان پژوهش ظاهر شود؛ در عین حال معلم از آزادی عمل برخوردار است تا با توجه به نیازهایی که در محیط آموزش و در درون خود حس می کند دست به یکی از انواع پژوهش ها بزند تا مستقیماً و در ابتدا خودش و سپس دیگر عوامل آموزشی از دست آوردهای پژوهش خود بهره مند شوند. در روایت پژوهی، معلم به مثابه نقادی که از یک نمایشگاه دیدن می کند در صدد بر می آید که با مشاهده تأملی دقیق از محیط کاری خود روایت دقیقی از آنچه مشاهده نموده را بیان کند و به توصیف رخدادها و وقایع می پردازد. به نظر آیزنر (۲۰۰۲) «خبره تربیتی

از نتایج و منافع آن بهره مند شوند. بنابر این، هدف نهائی هر نوع پژوهش بهبود وضع آموزش و بالا بردن کیفیت یادگیری و توسعه و بهبود روش های تدریس و یاد دهی و یاد گیری است که این امر هم، با توسعه حرفه ای و افزایش مهارت های معلمی حاصل می شود. به همین منظور ضروری است که یک معلم برای تحقق اهداف فوق، علاوه بر تسلط بر عوامل موثر در آموزش و یادگیری، به کمک پژوهش های مختلف مانند روایت پژوهی، اقدام پژوهی، درس پژوهی و کنش پژوهی سعی در ارتقاء مهارت های مختلف معلمی و افزایش کیفیت محیط یادگیری و یاددهی را فراهم نماید. با اجرای این گونه پژوهش ها می توان

رسالت معلمان آموزش است یا پژوهش؟

فردی است که به کلاس درس وارد می شود و هر آنچه را می بیند بسیار شبیه به منتقدی که از نمایشگاهی بازدید می کند، می نویسد و یاد داشت می کند. این امر به این خاطر است که هیچ مفهومی بدون اطلاعات حسی شکل نمی گیرد. با بیان توصیف های معلم زمینه قضاوت و دریافت در باره موضوع کم کم فراهم می شود و می تواند پاسخی برای چرایی که در ذهنش نقش بسته است را بیابد، مانند آنکه چرا چنین اتفاقی افتاد و عکس العمل من چه تأثیری در شکل گرفتن این رفتار داشت.

اقدام پژوهی؛ نوعی آزمون نظریه در حین عمل است و به عنوان وسیله ای برای بهبود کار معلمی و ابزاری برای ارتقاء سطح دانش است. در این پژوهش، پژوهشگر (معلم) با مشاهده تأملی موضوعات اطراف خود (کلاس، مدرسه، دانش آموز و...) مسأله یا

مسائلی که موجب چالش و درگیری ذهنی می شود را به دقت تبیین می کند و از طریق علمی و به صورت عملی به دنبال حل مسأله مورد نظر بر می آید.

در درس پژوهی با پژوهشی که همراه با تیم و گروهی از همکاران، به شیوه تدریسی که کارآمد تر و مؤثرتر در کلاس درس خود و دیگران باشد فکر می کنند و با ایجاد محیط یادگیری بین خود و سایر معلمان و ایجاد هم افزایی و استفاده از تجربیات و مشاهده تدریس سایرین و تبادل نظر و گفتگو حول محور شیوه تدریس و سایر ویژگی های تدریس، مانند فعال یا غیر فعال بودن و... و ابزار و وسایل کمک آموزشی مؤثر بر تدریس، به یک تدریس مؤثرتر و کارا تر می پردازد.

و نهایتاً با کنش پژوهی است که معلم همانند سایر پژوهش ها با طی مراحل توصیف و تبیین مسأله و سؤال پژوهش، طرح اجرا و جمع آوری داده ها و تحلیل داده ها و گزارش نویسی اقدام به پژوهش از نوع درونی با محوریت خود و عمل حرفه ای خود و مهارت ها و توانمندی هایی که در درون خود می بیند می پردازد. و باید سعی و تلاش در کسب و آراستن خود به زیورها و آرایه های مناسب شغل معلمی و یا پیراستن و کم رنگ تر کردن نقاط ضعف که در درون خود مشاهده می کند، نماید تا موجبات اعتلای مهارت های حرفه ای خود را فراهم نماید. و در این پژوهش، معلم سعی می کند تا با تأمل بر درون خود دریابد که به چه دانش، صفات و یا مهارت هایی برای تربیت حرفه ای خود نیاز دارد.

معلمی که همراه با انجام این پژوهش ها به توانمندسازی خود در حیطه آموزش و تدریس و در محیط مدرسه و کلاس درس بپردازد، قطعاً با توان اجرایی علمی بالاتر و جذابتر می تواند در عرصه تعلیم و تربیت ظاهر شود.

معرفی چند کتاب و نشریه

Lesson Study

Professional learning for our time
Edited by Peter Dudley First published 2015

درس پژوهی

یادگیری حرفه ای برای زمان ما
تألیف: پیتر دادلی (۲۰۱۵)

این کتاب خوانندگان را با روند توسعه درس پژوهی در انگلستان آشنا می سازد و پیوند تاریخی از رشد درس پژوهی در ژاپن، آسیای شرقی، آمریکا و اروپا ایجاد می نماید. این کتاب چگونگی هدایت درس پژوهی در

معرفی چند کتاب و نشریه

- ۲- درس پژوهی: یک بررسی بین المللی از این نوع پژوهش (های یان و دیوید پیدر)
- ۳- هدایت درس پژوهی در مدارس و بین مدارس و سیستم آموزشی (جیم اوشه، سو تیا گو، جیل جوردن، جین لانگ و پیترو دادلی)
- ۴- چگونه درس پژوهی به معلمان و دانش آموزان با نیازها و مشکلات ویژه کمک می کند (آناماری یلونن و برهام نوروپچ)
- ۵- درس پژوهی در تربیت معلم (واسیل کجکلر و فیل وود)
- ۶- شکل گیری برنامه درسی از طریق درس پژوهی در ژاپن (هیرو یوکی کانو)
- ۷- دورنمای توسعه بیشتر درس پژوهی (دیوید پیدر).

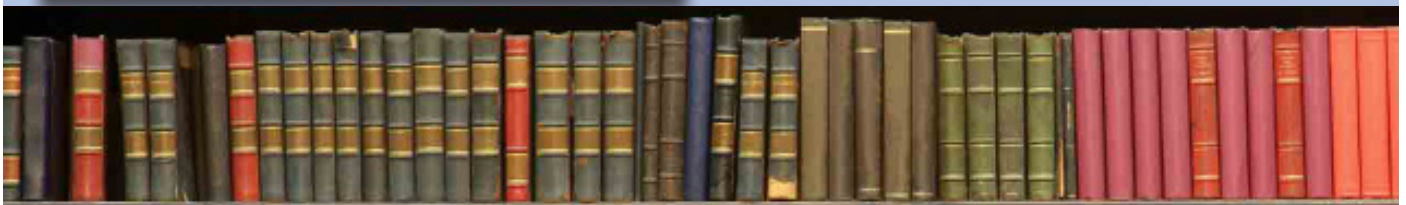
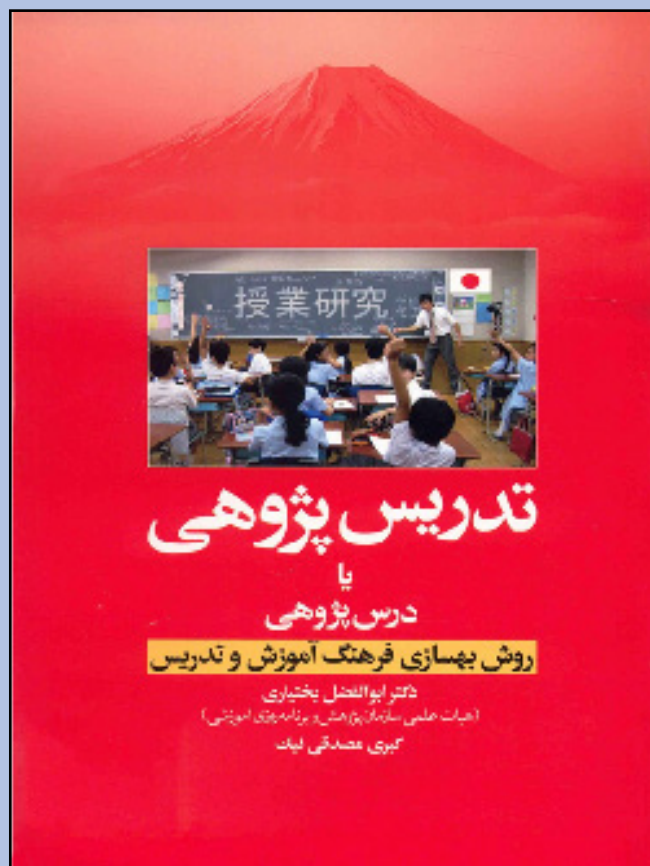
وسعی از چالش ها و نیازهای ویژه نشان می دهد. این کتاب، چشم انداز جهانی در توسعه درس پژوهی در سراسر جهان را ارائه می کند و تاثیر آن بر نوآوری، خلاقیت، برنامه های درسی و موفقیت در زمینه های مختلف را مورد بررسی قرار می دهد. این کتاب برای معلمان، موسسات تربیت معلم، محققان و سیاستگذاران و تصمیم گیرندگان در سطح محلی، ملی و بین المللی بسیار جالب خواهد بود. تمرکز صریح این کتاب بر رهبری مقامات محلی، نیز خواندن آن را برای همه رهبران توسعه حرفه ای و بهبود مدرسه ارزشمند می سازد. این کتاب دارای ۱۵۵ صفحه و شامل ۷ فصل به شرح زیر می باشد.

۱- درس پژوهی چگونه کار می کند و چرا باعث یادگیری و یاددهی عالی می شود (پیترو داد لی)

مدارس و موسسات آموزشی را توضیح می دهد. هر فصل نتایج حاصل از تحقیقات بین المللی را ارائه می نماید که به وضوح نشان می دهد چگونه و چرا درس پژوهی در رویکردهای یادگیری معلم جا باز کرده است؛ به طوری که دارای بیشترین تاثیر وبالاترین ظرفیت برای شکل گیری آموزش اثربخش است. شواهد پژوهشی اولیه در تایید این موضوع ارائه شده و به تحقیقات برجسته ی اخیر که در سراسر جهان پیرامون یادگیری دانش آموزان، یادگیری معلمان، بهبود مدرسه و بهبود سیستم آموزشی صورت گرفته پیوند داده شده است. این کتاب کاربردهای متنوع درس پژوهی را برای نوآوری و یا انتقال فعالیت های بسیار موثر در زمینه های مختلف برای تقویت یادگیری دانش آموزان با طیف

کتاب تدریس پژوهی یا درس پژوهی: روش بهسازی فرهنگ آموزش و تدریس

«تدریس پژوهی یا درس پژوهی: روش بهسازی فرهنگ آموزش و تدریس» نام کتابی به نویسندگی «ابوالفضل بختیاری» و «کبری مصدقی نیک» است. درس پژوهی یا تدریس پژوهی یک الگوی ژاپنی برای پژوهش در زمینه ی تدریس است که محمد رضا سرکارآرانی (یکی از پژوهشگران این حوزه) آن را «درس پژوهی» نامیده است. در این کتاب درس پژوهی به عنوان روش بهسازی فرهنگ آموزش و تدریس مورد مطالعه قرار گرفته است. این کتاب در شش فصل به نام های: «کلیات تدریس پژوهی»، «پیشینه ی درس پژوهی»، «مراحل درس پژوهی»، «مدل های درس پژوهی»، «جلسات درس پژوهی» و «چالش های درس پژوهی» تألیف شده است. در بخشی از پیشگفتار کتاب می خوانید: «جنبش تفکر در تدریس و تلاش برای بهبود آن از دغدغه های مربیان تربیتی، معلمان و ... در جهان است. می توان گفت تدریس پژوهی یک رویکرد جدید برای رشد حرفه ای معلمان و بهبود روش های تدریس است که به معلم در هنر تدریس یاری می رساند. درس پژوهی معلم را به بازاندیشی در عمل آموزش از طراحی، برنامه ریزی درس، طرح درس، تدریس، گرفتن بازخورد، اصلاح فرایند تدریس وادار می کند.» این کتاب را انتشارات «آوای نور» منتشر کرده است.

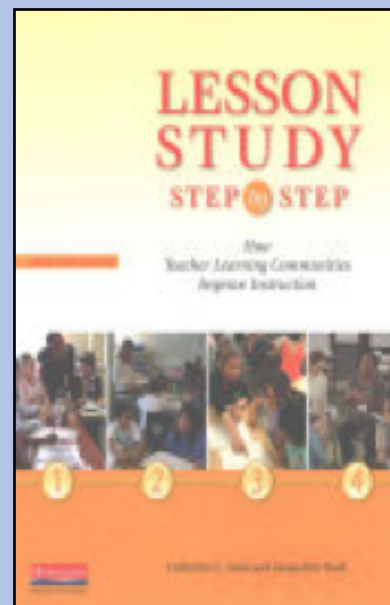
معرفی چند کتاب و نشریه

Lesson Study Step by Step: How Teacher Learning Communities Improve Instruction

Jacqueline Hurd, Catherine Lewis

Heinemann Educ Books, 2011 - Education - 176 pages

درس پژوهی گام به گام (مراحل درس پژوهی): چگونه یادگیری معلمان به صورت گروهی آموزش را بهبود می بخشد
ژاکلین هارد، کاترین لوئیس (۲۰۱۱)

«زمانی که بسیاری از سیاست های آموزشی برای تشخیص و تقویت ظرفیت معلمان برای بهبود آموزش شکست خورد، یادگیری جمعی از طریق درس پژوهی احساس بسیار خوشایندی برای ما ایجاد کرد» (مولفان)

درس پژوهی معلمان را برای بهبود آموزش توانمند می سازد. برعکس برنامه های توسعه ای حرفه ای یکنواخت برای همه، درس پژوهی این امکان را به معلمان می دهد که نیازهای مهم خودشان را روی میز قرار دهند. آنها پاسخ ها را از یکدیگر، از متخصصان بیرونی و از پژوهش ها ی انجام شده و از مطالعه ی دقیق دانش آموزان طی دروس که دانش جمعی معلمان را شکل می دهد جستجو می کنند. نتیجه این کار، شکل گیری یک دیدگاه مشترک از آموزش خوب خواهد بود.

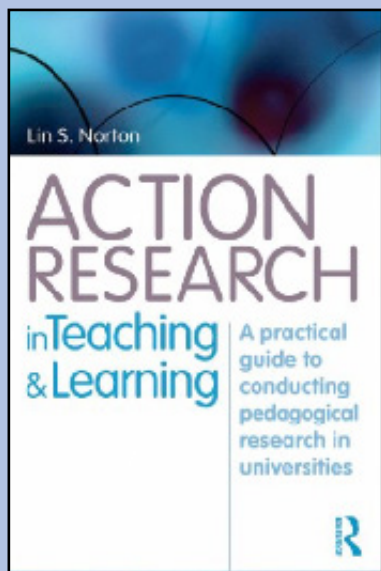
این کتاب نشان می دهد که چگونه یک گروه جدید از معلمان این سفر را آغاز می کنند و تجربه می کنند که تیم چگونه کارشان را عمق می بخشد. این کتاب برای هر مرحله از فرایند درس پژوهی از تشکیل گروه و تمرکز بر یک موضوع تا انجام و بازنگری درس پژوهی راهنمایی هایی را ارائه می کند. همچنین راهبردها و موادی را برای کمک به شما در این مسیر که شامل مراحل زیر است ارائه می نماید:

* برنامه یا جدول زمان بندی برای کل فرایند
* ضوابط و رویه های مشاهده و بحث دروس
* قالب ها و چارچوب هایی برای توسعه موضوع پژوهش و برنامه یاددهی-یادگیری به علاوه ی منابع آنلاین که به شما برای دسترسی به فیلم معلمان درگیر در چرخه درس پژوهی ریاضیات کمک می کند.

چرا درس پژوهی در زمانی که هنوز بسیاری از مناطق آموزشی از سنگینی بار اصلاحات رنج می برند این قدر مهم است؟ زیرا یک عنصر کلیدی فراموش شده در اصلاحات را ارائه می کند: ابزاری برای بهبود یاددهی و یادگیری از طریق دانش حرفه ای مشترک. این کتاب به ما نشان می دهد که چگونه مدارسمان را تبدیل به مکان هایی برای یادگیری مستمر خودمان نماییم.

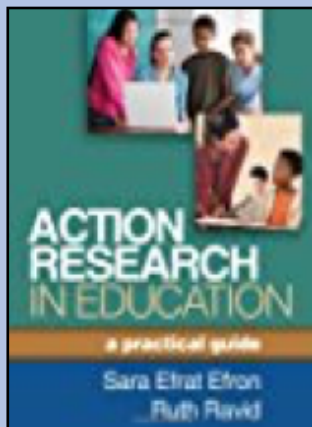
Action Research in Teaching and Learning:**A Practical Guide to Conducting Pedagogical Research in Universities**

اقدام پژوهی در یاددهی و یادگیری: یک راهنمای عملی برای انجام پژوهش آموزشی در دانشگاه ها
مولف: لین اس. نورتون (۲۰۰۹)

این کتاب در دو بخش نظری و عملی سازمان دهی شده است و هربخش می تواند به طور مستقل مورد مطالعه قرار گیرد. به طوری که افرادی که مشتاقند با ابعاد عملی انجام درس پژوهی آشنا شوند بهتر است از فصل ۵ شروع کنند. اما کسی که تجربه نسبتا خوبی از درس پژوهی دارد اما مایل است با مبانی نظری آشنا شود بهتر است از فصل ۱ شروع کند. این کتاب یک راهنمای عملی و پایه برای کسانی است که به کار یاددهی و یادگیری در دانشگاه ها می پردازند. مطالعه این کتاب برای کسانی که مایل به انجام اقدام پژوهی در کار خودشان هستند ضروری است. "مفهوم اقدام پژوهی آموزشی" از نظر نویسنده، برآمده از بیش از بیست سال تجربه انجام این نوع پژوهش و بیش از شش سال ترغیب همکاران به انجام مطالعات در مقیاس کوچک در سطح نهادی، ملی و بین المللی می باشد. این کتاب آنچه را که برای بهبود تدریس و پشتیبانی از یادگیری با انجام اقدام پژوهی با طرح سوالاتی از قبیل سوالات زیر قابل انجام است را تشریح می نماید.

معرفی چند کتاب و نشریه

Action Research in Education: A Practical Guide 1st Edition
by Sara Efrat Efron (Author), Ruth Ravid (Author) 2013

اقدام پژوهی در آموزش: یک راهنمای عملی (سارا افرات افرون و روف راوید، ۲۰۱۳)

این کتاب کاربردی به مربیان نشان می‌دهد که چگونه گام به گام مطالعات مبتنی بر کلاس و مدرسه را برای بهبود اقدامات آموزشی انجام دهند. این کتاب شیوه‌ها و راهبردهایی را برای اجرای هر مرحله از چرخه اقدام پژوهی و پوشش متوازی از رویکردهای کیفی، کمی و آمیخته ارائه می‌نماید. در این کتاب خوانندگان می‌آموزند که چگونه: یک موضوع پژوهشی را انتخاب و تعریف نمایند؛ پیشینه پژوهشی را بررسی نمایند؛ یک طرح را انتخاب کنند؛ راهبردهای جمع‌آوری داده‌ها را تدوین کنند؛ ابزار سنجش را طراحی یا ارزیابی کنند؛ و نتایج مطالعه را تفسیر، تحلیل و گزارش نمایند. این کتاب همچنین، مثال‌های سودمند و توصیف تجسمی از گستره‌ای از موقعیت‌های یاددهی و یادگیری در دنیای واقعی ارائه می‌کند. از جمله ویژگی‌های آموزشی این کتاب این است که در هر فصل تمرین‌ها و فعالیت‌هایی را ارائه می‌کند؛ همچنین چک‌لیست‌ها، رهنمودها و قالب‌هایی که مربیان پر مشغله را قادر به خودارزیابی پیشرفت و کیفیت مطالعاتشان می‌نماید، قالب‌های نمونه تشریح‌کننده اجزاء یک گزارش درس پژوهی، جداول خلاصه برجسته‌کننده ابعاد کلیدی راهبردهای پژوهشی مختلف و خلاصه‌ها و پیشنهادهای برای مطالعه بیشتر را ارائه می‌کند.

Action Research: Using Strategic Inquiry to Improve Teaching and Learning
S. Michael Putman, Tracy Rock
SAGE Publications, Dey 9, 1395 AP - Education - 288 pages
0 Reviews 2017

اقدام پژوهی: استفاده از پژوهش راهبردی برای بهبود یاددهی و یادگیری

این کتاب یک منبع اساسی برای درس اقدام پژوهی در آموزش است. این کتاب به دنبال پاسخ‌گویی به نیازهای مجریان اقدام پژوهی است؛ گرچه اساساً برای استفاده در کلاس اقدام پژوهی در سطح کارشناسی نوشته شده است. جهت‌گیری نویسنده به سمت برنامه‌ریزی حساب‌شده و موثر به عنوان بخشی از یک فرایند سازمان‌یافته و کارآمد برای تدوین و اجرای یک اقدام پژوهی است. این کتاب پیرامون فرایند اجرای اقدام پژوهی با استفاده از اصول خودتنظیمی سازمان یافته است که با چهار مرحله شامل: تعریف وظیفه، هدف‌گذاری و برنامه‌ریزی، عمل و انطباق مشخص می‌شود. این چهار مرحله، هنگامی که یادگیرنده حوزه شمول اقدام پژوهی و موضوعی را که می‌خواهد مورد مطالعه قرار گیرد را مورد بررسی قرار می‌دهد و سپس اقدام به تهیه یک برنامه و اجرای آن می‌نماید مشخص خواهد شد. این فرایند کلی همان گونه که در فهرست محتوا قابل ملاحظه است سازماندهی شده است. در این کتاب، مایکل پوتنام و تریسی راک شیوه‌ها و فرایندهایی را مورد تأکید قرار داده‌اند که داده‌های تکوینی را که به راحتی برای معلمان قابل دسترسی می‌باشد و ارتباط بین آموزش کلاسی و فرایند اقدام پژوهی را تسهیل می‌کند ترکیب می‌نمایند. این کتاب همچنین می‌خواهد تأکید کند که چگونه اقدام پژوهی می‌تواند فرایند یاددهی و یادگیری را با تقویت یا تغییر ادراکات در باره کاربرد داده‌های غیررسمی از جمله یادداشت‌های روایی یا مشاهدات در فرایند پژوهش بهبود بخشد.

معرفی چند کتاب و نشریه

پژوهش در عمل

راهنمای تغییر و تحول در کلاس درس و مدرسه
اقبال قاسمی پویا (۱۳۹۲)

درس پژوهی

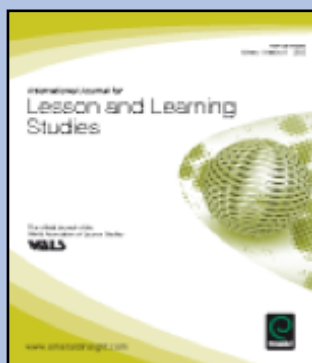
ایده ای جهانی برای بهسازی آموزش و غنی سازی
یادگیری
(محمد رضا سرکارآرانی استاد دانشگاه ناگویا در ژاپن
و استاد وابسته دانشگاه تهران، ۱۳۹۴)

این کتاب به منظور آشنا ساختن معلمان و دانشجو معلمان و همه کسانی که علاقه مند تغییر و تحول در کلاس درس و مدرسه هستند نوشته شده است. مولف در پیش گفتار و مقدمه به پیشینه نگارش کتاب "پژوهش در عمل" و "معلم پژوهنده" در ایران و چرایی و چگونگی آن پرداخته است. این کتاب در چهار فصل به شرح زیرتدوین شده است. در فصل نخست "مفهوم و ویژگی های معلم پژوهنده" مورد بحث قرار گرفته و کوشش شده است به پرسش هایی از این نوع پاسخ داده شود: منظور از معلم پژوهنده چیست؟ ضرورت آن چیست؟ ویژگی های معلم پژوهنده چیست و در چه شرایطی معلم می تواند هم معلم باشد و هم پژوهشگر کلاس درس و مدرسه. اگر معلم پژوهنده باشد در سپهر آموزش و پرورش چه اتفاقی رخ می دهد؟ و اگر پژوهش گر نباشد چه می شود؟ شرایط لازم برای پژوهنده بودن معلم چیست؟ مفهوم معلم حرفه ای چیست؟ تفاوت معلم حرفه ای با معلم غیر حرفه ای چیست؟ و مطالب دیگری درباره ضرورت و جنبه های رشد و بالندگی متقابل معلم پژوهنده و دانش آموزان و رابطه این مطالب با پژوهش گری معلمان و دیگر همکاران فرهنگی.

در فصل دوم با عنوان "پژوهش در عمل رویکرد پژوهشی معلمان"، مفهوم پژوهش در عمل و ویژگی های آن توضیح داده شده و برای آشنایی خوانندگان با نگاه های اندیشه گران در این باره نظر تنی چند از اندیشه گران درمورد مفهوم "پژوهش در عمل" مورد بحث و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. همسانی ها و ناهمسانی های پژوهش در عمل با دیگر روش های تحقیق بخش دیگری از این فصل را تشکیل می دهد. در این بخش کوشش براین بوده است ویژگی های

این کتاب تجربه ژاپن در بازاندیشی عمل برای تولید دانش حرفه ای و بهبود مستمر آموزش و غنی سازی یادگیری در مدرسه را از طریق درس پژوهی تبیین می کند. به علاوه، با تجزیه و تحلیل مطالعات موردی و کاربردی، رویکرد فرهنگی-تاریخی ژاپنی ها به فرایند تمرین مهارت های بازاندیشی، خودارزیابی، بهسازی الگوهای ذهنی، حرکت از آموزش به یادگیری، روش های بازیافت ایده ها و داده ها برای دگرگونی و نوسازی اجتماعی، نوآوری در آموزش، و فرایند تولید و بکارگیری دانش حرفه ای را که گسترش دهنده ظرفیت و توانایی عمل اثربخش برای تغییر و نوآوری است، تشریح می کند. تفاوت های فرهنگی مدارس و مناسبات اجتماعی پیچیده در هر جامعه روش و ابزارهای اثربخشی را برای به کارگیری الگوی درس پژوهی توصیه می کند. مطالعه این کتاب و آشنایی با ایده درس پژوهی برای همه افراد اعم از مدیران، کارشناسان برنامه ریزی آموزشی و درسی، معلمان، پژوهشگران، استادان، دانشجویان و والدین سازنده است و به خوانندگان یاری می رساند تا از طریق یادگیری از یکدیگر بر قابلیت های خود بیفزایند. مطالعه تجربه های ایران و سایر کشورها، راهبردهای اثربخشی را برای بهره گیری از درس پژوهی در عمل و در فرهنگ های آموزشی مختلف نشان می دهد. فصل های کتاب به نحوی تنظیم شده اند که کارکردهای درس پژوهی را به مثابه نظریه، رویکرد، روش و ابزار نشان می دهند؛ نمونه های عینی آن را در آموزش عمومی و آموزش دانشگاهی ارائه و به چالش ها و چشم اندازهای آن در ایران نیز می پردازد.

معرفی چند کتاب و نشریه

Keith Wood, (2018) "The many faces of lesson study and learning study", International Journal for Lesson and Learning Studies, Vol. 7 Issue: 1, pp.2-7,

ابعاد متعدد درس پژوهی و یادگیری پژوهی

(کیف وود، ۲۰۱۸)

نشریه بین‌المللی برای درس پژوهی و یادگیری پژوهی

چکیده

هدف این مقاله تحریک بحث و گفتگو در باره ماهیت درس پژوهی و کاربرد آن در تربیت معلم و نقش نظریه یادگیری در طراحی درس پژوهی می باشد. واژه درس پژوهی اولین بار در ژاپن مورد استفاده قرار گرفت. درس پژوهی به عنوان توسعه حرفه ای مشارکتی معلمان در طول مسیر شغلی در نظر گرفته شد که از طریق آن معلمان طرح درس ها را برای آموزش حل مساله و توسعه مهارت های تفکر مستقل در دانش آموزانشان مورد پژوهش قرار دادند. درس پژوهی همان گونه که در سراسر دنیا مورد استفاده قرار گرفته انطباق یافته است. این موضوع سوالاتی را در باره شکل و تاثیر درس پژوهی در اشکال مختلفش، درباره نقش نظریه یادگیری در طراحی درس پژوهی ها و درباره تناسب معرفی درس پژوهی در برنامه های تربیت معلم مطرح ساخته است.

”پژوهش درعمل“ در مقایسه با دیگر روش های تحقیق توضیح داده شود و در این میان اهمیت و نقش این رویکرد پژوهشی برای تغییر و تحول در کلاس درس و مدرسه و به طور کلی در محیط های آموزشی و فرهنگی مورد بحث قرار گیرد. در پایان این فصل روایی و پایایی پژوهش در عمل بررسی شده و این دومفهوم پژوهشی در دو رویکرد پژوهش دانشگاهی یا آکادمیک مقایسه و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در فصل سوم ”گام های اجرایی یا عملی پژوهش در عمل“ معرفی شده است. در این فصل کوشش شده خوانندگان کتاب با گام ها و مراحل پژوهش در عمل آشنا شوند. با توجه به چندین الگوی پژوهش در عمل در جهان امروز الگویی مناسب برای پژوهش گران ایرانی تدوین شده و مراحل و ویژگی های هریک از گام ها توضیح داده شده است. در این الگوی عملی به این گام ها اشاره شده و هر کدام با مثال های ملموس معرفی شده اند:

۱- تعیین عنوان پژوهش

۲- پیشینه تحقیق

۳- تعریف اصطلاح های مهم و مفهوم های کلیدی

۴- توصیف وضعیت موجود: هدف ها و پرسش های تحقیق

۵- گردآوری اطلاعات (شواهد ۱)

۶- تحلیل و تفسیر داده ها

۷- یافتن گزینه های نو برای اجرا

۸- اجرای راه های نو نظارت بر آن

۹- ارزیابی چگونگی تاثیر راه نو (شواهد ۲)

۱۰- تحلیل (شواهد ۲)

۱۱- اعتباریابی

۱۲- اندیشه ورزی و تجدید نظر

۱۳- نتیجه گیری و پیشنهاد ها

۱۴- گزارش نویسی

۱۵- منابع و مآخذ ونحوه تدوین آن.

توضیح داده شده است که این چند گام را می توان به سه گام عمده: تشخیص، تغییر و ارزیابی تقسیم کرد. به منظور فراهم کردن زمینه های خلاقیت پژوهش گران کوشش شده است افزون بر الگوی معرفی شده چند الگوی دیگر تحلیل و گام های پژوهش درعمل معرفی شود. در این راستا به موضوع پژوهش کیفی و مفهوم های کلیدی آن پرداخته شده و ویژگی های دو رویکرد کمی و کیفی مقایسه و توضیح داده شده است. فصل چهارم به گزارش نویسی پژوهش اختصاص یافته و اهمیت و ضرورت گزارش نویسی و هدف های آن مورد بحث قرار گرفته است. افزون بر این به نکته هایی در باره آیین نگارش و درست و روان نویسی اشاره شده تا پژوهش گربتواند گزارشی روان و بدون اشتباه های نگارشی تهیه کند. در این فصل مانند الگوی پژوهش، مراحل و عنوان های گزارش در هر گام توضیح داده شده است.

معرفی چند کتاب و نشریه

Educational Action Research Journal

Volume 26, 2018 - Issue 1

Thinking like researchers: action research and its impact on novice teachers' thinking

Janine Davis , Courtney Clayton John Broome

Pages 59-74 Received 24 Jun 2015, Accepted 04 Jan 2017, Published online: 10 Feb 2017

اندیشیدن شبیه محققان: اقدام پژوهی و تاثیر آن بر تفکر نومعلم

این پژوهش، نتایج پاسخ‌های نو معلمان به یک پروژه اقدام پژوهی که در طی (نیمسال دانشجو-تدریس) دوره کارورزی انجام شد را مورد بررسی قرار داد. این مطالعه بر مبنای یک چارچوب که فرایند پژوهش، عمل تدریس و هویت مشارکت کنندگان به عنوان یک محقق را مورد بررسی قرار می‌داد طراحی شد و یک رویکرد کیفی، مطالعه موردی چند گانه که همراه با یک مرحله مطالعه پیمایشی که با مصاحبه و تحلیل منابع و متون از پروژه‌های اقدام پژوهی تکمیل شد را مورد استفاده قرار داد. یافته‌ها نشان داد که هویت‌های قبلی مشارکت کنندگان به عنوان محقق، فرایند اجرای اقدام پژوهی آنها را هدایت نمود. و سپس اگر کل تجربه تحقیق مثبت بود تاثیر مثبتی روی عمل تدریس آنها داشت.

معرفی رویدادها و کنفرانسهای بین‌المللی مرتبط با آموزش پژوهی

Title	Deadline for abstract/ proposal	.Country/city-Date of conf	Website/ informatin
اولین همایش ملی فرصتها و چالش‌های اقدام پژوهی در آموزش و پرورش	96/11/15	ایران، شیراز ۱۶ و ۱۷ اسفند ۹۶	http://ar.farsedu.org/default.aspx
10th Action Learning Action Research and 14th Participatory Action Research World Congress	March 2, 2018	Norwich University Northfield, Vermont, USA 17 - 20 June 2018	https://www.alarassociation.org/
Action Research and Action Learning	November 7-9 2018	Orlando, USA 13-16 Mar 2018	https://10times.com/aral
3rd International Congress on action research, action learning ARAL 2018	January 15, 2018	Manila, Philippines May 24-26, 2018	https://www.araldlsu.net/
(World Association of Lesson Studies (WALS International Conference 2018	March 2017 1	Beijing Normal University, China 23-26 November 2018,	http://www.wals2018.com/Home/Default
Chicago Lesson Study Conference 2018	May 2, 2018	Chicago, Illinois, May 17-18, 2018	http://www.lsalliance.org
2018 International Conference on Narrative	October 20, 2017	McGill University Montreal, Quebec 18-22, April, 2018	https://narrative2018.ca/
2019 International Conference on Narrative	-	University of Navarra in Pamplona, Spain June 6-8, 2019	https://narrative2019.ca/
2nd Narrative Enquiry for Social Transformation International Conference 2018	31st March	University of the Witwatersrand 22-24 March 2018	https://africanwords.com/
4th International Irish Narrative Inquiry Conference	February 2018 01	Sligo, Ireland April 2018 20-19	https://www.psychreg.org/call-papers-4th-international-irish-narrative-inquiry-conference/

نامه بالندگی

نشریه داخلی دانشگاه فرهنگیان

● شماره هشتم ● آبان ۱۳۹۶

موضوع این شماره: آموزش پژوهی

سرمدیر محتوایی این شماره: محمد جاودانی
ویراستار ادبی: هومهر خلج زاده
شماره تماس:
۰۲۱ (۸۷۷۵۱۴۱۰)
پست الکترونیکی نشریه:

balandegi.letter@gmail.com

معاونت نظارت، ارزیابی و تضمین کیفیت

مرکز بالندگی حرفه‌ای

نامه بالندگی دانشگاه فرهنگیان

● شماره هشتم ● آبان ۱۳۹۶

مدیر مسئول: دکتر غلامرضا کیانی

دبیر علمی: دکتر رضا کچوئیان

مدیر اجرایی: دکتر محمد رضا گرامی

